

Ap tɛŋkk bu am solo Ci taari lislām

[Wolof-الولوفية]



Kiko binnd

Cheikh Abdurahmane Ibn Naasir
Saadi

(1307 -1376 ci gaaddaygi)

Kiko jeema firi

Djibril Dièye

الدرة المختصرة في محاسن الدين الإسلامي

المؤلف :

الشيخ عبد الرحمن بن ناصر السعدي

المترجم :

جبريل جبي

Ci turu Yaalla laay dore sama mbinnd mi, moom miy borom yërmënde gu yaatuwi te di yërëm kuko soop.

Mboolem xeeti canntyi ñeelna Yaalla, ñi ngi koy sant diko dimmbandikoo diko jeggalu di tuup jëm ci moom di muslu ci moom ci sunu mbon-mnoni bakken ak suñuy jëf yu ñaaw. Kepp ku Yaalla ginndi kenn mënëtukaa reral, waye kepp kumu setaan cik maanduteep

bamu reer kenn mënëtukaa jubal. Maa ngi sesde ne amul lenn luñu wara jaamu ci dëgg kumoy Yaalla, moom dongg deesukoo bookkaale. Di seede ne Muhammad jaamam la di ndawam, Yaalla na Yaalla julli ci moom te doolliko jaam.

Ginnaaw loolu:

Diine lisaam bi Yonent bi (Yaalla na Yaalla julli ci moom te doolliko jaam)

mooy diine bi gëna mat ci
diine yi te gën ci, gën ce
kawe, gën ce maagg. Te
bapare mu laambooo akiy taar
akup mat ak mbaax ak
yërmande ak mandute akup
xarañ. Di seede Yaalla ak
mat akup xamxam bu peeg
akup xarañ yu amul fuñu
yam. Di seedeel sunu Yonent
ak yoneentaam ne lu tege ci
dëggula, te mooy wu dêggu
kiñu dëggal, ki dul waxe

baaneex: "Lumu wax dañ kokoo wahyu." ¹

Konnak diine lislām bookkna ci lay bu gëna maagg akup seede bu rëy buy wane weet gu Yaalla weet cik matam gu amul fumu yam; ak yonentuk Yonentebi (yaalla na Yaalla julli ci moom te dooliko jaamm) akup dëggoom.

Suuratu Annajm, aya 4 ¹

Lima jublu ci mbind bii mooy fesël fi sama xamxam tooll ci leeral cosaani taari diine bu maagg bi di lislām, doontene sama xamxam lootna bepp loott ci wane leenn ci li diine jii laambooo cik maaggaay akup taar akup mat andak ne sama samay kaaddu lootnañ ci farnfaacceko cik matal wala diko yaatal; waye du leep luñu mēnul peeg lune wala yegg ci njombaxtalgi wala

lici ëpp, du jaadu nitki di
 baayyi limu ci xam ngit
 limuci xamul; ndax Yaalla
 tegul bakken ludul limu mën.
 Moo wax né:(Ragallen
 Yaalla keem seen mën
 mën).²

Lixaral loolu mooy ne
 xamxam bi neekk ci xam
 taari lismaam yi dafa
 laammboo akiy njariñ yu
 limu:

Suratu Taghaabun, laaya 16 ²

Leeral naci né bookk ci ngëneelu xamle al leeral taaru lislām:

□ Bookkna ci jëf yi gën yi nitki di jox waxtoom; mudi waxtu bulay jariñ te dula lor.

□ Bookkna ci ne xam ak waxtaane xeewalu Yaalla yi daa bookk ci yimu digle moom akup Yonentaam. Te bookkna ci jëf yi gëna baax; te

sikkisaakka amul ne gëstu
ci lu jëm ci taari lislam
dina jur nanggu ak
waxtaane ak xalaat ci
xeewëlu Yaalla bi gëna
maagg ciy jaamam: te
muy lismaam bi nga xamne
du naangu budul moom.
Kone waxtaanee boobu ci
boopptam xeetu sant
Yaalla la ak saakkuk
ndoolleent.

□ Bookkna ci ne nit ñi da ñuy gënente ci ngëm, nu nitki di gëna doolleekoo xamxam ci lilaam ak maaggalko ak begeeko mu ngëmëm di gëna dëgërër, mu gëna am koolute; ndax dafa neek diine bu laambo mbooleem ciosaani ngëm akiy tēṅkkam.

□ Bookkna ci yoon yi gëna gaaw ci woote

jëme ci lislam ak leeral
limi laammboo ciy mbaax
yoo xamne bepp borom
xel ak fitra bu mucc dakoy
nangu.

Su amoon ñu feetewoo
farañfaacce dëgg dëggi
lismaam ak di leeral nit
ñi li ci neekk ci yu baax,
loolu donngg doon na
doy sëkk ci xertël ci nit;
ndax li ci lismaam ci luy
baaxal adduna ak

allaaxira ak biir bitti ci
ludul ñuy soxla toonntu
ay lënnt yi ñukoy taxxal
wa di jam diine ñi
juuyoo ak moom.

Ndak diine lislām ci
booppam dafa laambo
toontu bepp lënnt bu
juuyoo ak moom; liko
waral mooyne dëgg la
bu aandakan ap leeral bu
bir akiy firnde yuy joxe
koolute.

Te suñu wuññee kiiraay
gi ci leenn ci
dëggëntaani lislām
dina nek liy gëna waral
ñu naanguko ak feete
gumuy feete kaw ludul
moom.

Taari lislām nak day feeñ
ci mboleseeni njaññalem aki
tektalam ak ciy cosaanam aki
bañxaasam, ci limiy tektale
ci xamxamuk yonal akiy
aatte, ci xamxam gu maacc

ci mbindef yi ak neekkin bi.
Waye nak jubluwuñu
farañfaacceko ak diko toopp
benn par been ndax dafay
waralup guddal. Konnak liñu
jutbu ci mbinndi mi mooy
joxe ay misaal yu am njariñ;
yoo xamne dafay tektale
yeneen ak di ubbil bunnt ki
ci bëgga yaatal.

Suko defe ñuy
dimmbandikoo Yaalla, di
yaakaar ci mooy mu ginndi
ñu te xamal ñu ak mu ubbil

ñu ci mangasinu tabeem yi ak terangaam yi luy tax sunuy mbir yewën te sunuy wax ak sunuy jêf dici jube:

Missaal Bi jütu

Diine lislām, diine la bu tabaxu ci saxal mbooleem reeni ngëm yi Yaalla mu kawemi tudd ci waxam jimne: "Waxleen ne gëmnañu Yaalla ak limu waacce ci ñun, ak limu waacce ci Yonent Yaalla Ibrahim ak Ismail, ak ishaaq,

ak Yaaquub aki sëtëm ak li
 Yaalla jux Musaa ak Issa ak
 li yonent yi jële ci sen
 boroom. Duñu taaxxale
 digënte ñeenn ci ñoom; te
 moom lañu jeebbalul".³

Te ciosaan yu maagg
 yooyu Yaalla digal ay
 jaamam mooy li Yonent yi
 dëppoo te mu laammboo ay
 xamxam yu maagg aki
 passpass yu jëm ci gëm

³ suratul baqara (laaya 136).

lepp lu Yaalla mellal
boopap ci laamiñi
Yonentaam yi ak goorgoorlu
ci soobu yoonu ngërëmëm.

Diine joo xamne
ciosaanam mooy gëm
Yaalla, meññentam di soobu
yoonu limu te gërëmko
boolekook sellal; ndax dina
am kuy jaapp ne amna buko
gënwaagg wala gënkoo
rafet?

Diine joo xamne dafa digle gëm liñu jox Yonentyi, ak dëgël senuk Yonent, ak nanngu dëgg giñu jële ci sen boroom, ak baña texxale kenn ci ñoom, ak ne ñoom ñëpp ñu dëggulañu, ak ne ñuñu woolu lañu te ay sellalkat lañu, du mëna nekk mukk diine muñu mëna jam.

Diine la joo xamne dafay digle lepp luy dëgg, di nanggu lepp luy dëgg, di saxal lepp lu aju ci diine te

am cëslaay wahyu bu Yaalla di wahyu Yonentaamyi te mu nekk lu juuyoowul ak xel ak fitra ba pare du bañ dëgg bumu mënti doon. Konnak moo feete kaw mboolesen diine yi.

Dafay digle jëf yu radet yi, ak jikko yu teddyi, ay luy yewenël nekkinu jaam yi, di xirtël ci mandu ak ngëneel ak yërmende ak lu baax, di xuppe waliis tooñ ak jalgati akiy jikko yu ñaaw. Amul

benn jikko buy tektaleep mat te Yonent yi saxal ko ludulne saxalnako, amul benn mbir buy baaxal diine wala adduna te yoonal yu jiiituyi waoote jëmeci ludulne sooññenaci, wala ap yaxx ludulne terenako te digle ñu sori ko.

Cip tēṅkk: Passpassup diine lislām daal mooy biy sellal xolyi, di yewenal ru yi; jikko yu baaxyi ak jëf yu rafet yi dici saxe.

Ñaareel bi

Yoonal yi gëna maagg yi
 lismaam yoonal ginnaaw
 ngëm mooy: taxawal julli,
 jooxe asaka, woor weeru
 koor, ajji maakka.

Ku leen seettantal bu baax
 dina gis lici nekk ci aay
 ndariñ yu kawé ay limiy
 waral ci sakku ngërmande
 Yalla ak am payooram ci
 adduna ak allaaxira.

Seetlul lici julli cik seellal,
ak dëgmël gu mat sëkk, ak
tagg, ak ñaan, ak toroxlul. Te
palasam ci garabuk ngëm
dafay toollook waaccuwaayu
saytu tool ak diko roose.
Sudul woonak baamu giñum
baamu julli gi juroomi yoon
ci besbi kon garabuk ngëm
gi dina mujje wow, bapare
ay bañxaasam dina fënëx.
Waye julli mookoy suuxat
diko dunndal.

Nga xool itam li ci julli ci yittewoo tudd Yaalla nga xamne moo gëna maagg, ak ne julli dafay dox diggantem ak kikoy def ba du taabbi ci lu bon ak lu ñaaw.

Nga ñëw ci asaka ci ay jikko jikku yu baax ñi, cik yaatu ak tabe, ak sori jikko ñu sikk ñi, ak sante Yaalla ciy xewalam, ak wattu alalji ci lepp lukoy nëxël, ak lici nek cik def njekk ci mbinddeefyi ak jookk ñi

ñaakk, ak fac aajooy borom soxlayi.

Niki noonu asaka laambboona ak feg ñi ñaakk ci loru, dinañko dimmbandikoo ci xare ak yi nga xamne manul ñaakk ci yewenal nekkinu jullit yi, akitam ne dinalen fegal ñaakk ak ñi ñaakk, ak amup koolute ci kuutëluk Yaalla, ak yaakaarup payooram, ak dëgël limu dige.

Bude koor moom taagatu
bu am solo moo ci neekk, ci
yar bakken bi ci mäna baayyi
lumu bëggoon te taammko
ak taaggatko ci muñ ak dogu
bu dëgër; lool lepp tege ci
bëgg Yaalla ak toopp ko.

Laamboona itam dooleel
liy tax bakenbi di seellal ak
jiital li Yaalla bëgg ginaleko
ci limu bëgg. Moo tax koor
neekk ngir Yaalla ba tax mu
jagooko walis yeneen xeti
jaamu Yaalla yi.

Ku baayyi xel ci ajj dina
 seetlu alal gi ci nit di def, ak
 dekku ay cioonon ak, lepp
 ngir saakku ngërmëde Yaalla
 ak teer ci palaas yu teedd yi
 ak toraxlu ci kaaba gi nga
 xamne kërëm la, ak jagleelko
 ay xeeti jaamu yu wute ci
 palace berëp yooyu, ak nga
 xamne ay ndabi xeewël la
 yumu defal ay jaamam ak
 delegasiyon *** yuko dikkal.

Boolekook lici neekk ci
 maaggal Yaalla ak

toroxlulko toroxlu gu mat
sëkk, ak di faattaliku
nekkinu Yonent yi, ak
taanneef yi, ak seellalkat yi;
loolu diluy dëgërël ngëm ak
di yookk sunu mbäggeel ci
ñoom.

Ak lici asaka ci xamante
diggante jullit yi, ak
beennale seeni kaaddu,
boolekook ni seeni njariñ
yudul jeex di ci dëppoo;
loolu bookk na ci taari
lslaam yi gëna maagg ak

njariñ yi gëna kawé yu jullit
yi di faaggu.

Lii nak ap xippi bët la cip
tënkk.

Ñatteel bi

Bookkna ci taari lislam yi,
mooy digle gu Yaalla digle
ak sooññee gumu sooññee
cik beennoo ak dëppoo,
waye tamit tere gumu tere ak
xuppee gumu xuppee ci
taaxaliko ak wute.

Ay laaya akiy adis yu limu yaxal nañu loolu.

Te kepp ku amuk seetelu dina yeg njariñ gu neekk ci lii. Ak liciy juddu ci njariñal aadduna ak allaaxira akup mucce ci lor ak yu bon.

Te itam kaattan ak dooley biir bu tege ci dëgg lii mooy cosaan boo xamne ci lay wër.

Niki noonu, xam nañu ne ni jullit yi neekkeewoon ci

njëlbeenuk lislām ci diine
gu jup ak neekkin gu baax,
ak kaattan keneen kudul
ñoom yeegguciwoon; ndax
dañoo tēnkkuwoon ci cosaan
googu andak taxaw ci dēgg
dēggi taxaw boolekook
koolute gu dog ne mooy
ruuk seen diine.

Te liy gēna leeral loolu
mooy:

Ñeenteel bi

Diine lilaam, diineep
yërmënde la ak barke ak
rafetal akup sooññe ci jariñ
nitni.

Li ci diine lilaam cik
yërmënde ak jëflante gu rafet
ak woote jême cik rafetal ak
tere lepp lu wute ak loolu,
def nako mu doonup leer
gune raanjang ci diggante
toon ak jalgati ak jëflante gu
ñaaw ak xoottik worma.

Mooy diine bi xëcc ci moom xolu ñuko gënoona noonoo; ba ñu mujjee kerlu ci keeppaaram gu yaatu gi.

Mooy diine bi ñeewant te leet ci ñici askanoo ba yërmënde ak njeggël ak njeekk di ballee ci seeni xol badi jeexital ci seeni wax ak seeni jëf; ba jeeggileen jaall ci seeni noon ba ñu mujje neek seeni peete: ndax amna ci ñoom (seeni noon) ñoo xamne ñu taabi ci lisaam teg

ko cip gissgiss bu leer ak yeg
 yeg gu dok; amna itam ñu
 taabbi ci lislām cik nanggu
 ak xeemmeem ay aattem ak
 gën gimu gën aatteey seen
 diine ndax limu laambbo cik
 maandu ak yërmënde.

Juroomeel bi

Diine lislām, diineep
 xarañ la, ak cosaan gi Yaalla
 binndee nit, diine bu xel
 nanggu, ak mbaax ak texe.

Li koy gëna firndeel mooy: li lislām laambo ci cosaani atteem ak seeni banxaas yi nga xamne cosaan gi Yaalla binndee nit ak xel bu mucc dakoo nanggu booleko ak woommatu gu tege ci nattuwaayup dëppoo dëgg, ak li lislām laambbo ci ap xarañ ci tērëlin.

Ak cip nosee, ba nooppi neekk lu yewën ci beep jamono ak palas. Ay

xibaaram lepp dëgg la te dëgg, te beneen xamxam ci li jiitu wala li mujj mënul innddi lukoy feecci wala diko weeddi. Waye li am kay mooy ne yeneen xamxam yi tege ci dëgg dañu koy feeddali aka dëgërël ; mu neekk kon lay wu dok cip dëggoom.

Ñi maandu tey werlu seen xamxam wanenañu ne bepp xamxamu diine wala aadduna wala politik bu am

njariñ, Alxuraan tektale nako tektale gu amul beenn sikksaakka.

Lii lepp di dooli jullit bi ngëm.

Juroombenneel bi

Ku seetlu ni lismaam tëre mbiru xare ci yoonu Yaalla, dina giss ne limu ci jublu mooy aar lismaam ak jullit yi ci jalgatip noon yi ci ay axxam ay woote bimuy woote jëme ci mbaax.

Wuteek beep
 jubluwaayup: xër cip
 moomeel wala dabiy
 baanneex; waye dafay dugg
 ci lumunul ñaakk.

Doynaci firnde ci lii,
 mooy dunnduk Yonentbi
 (Yaalla na Yaalla julli ci
 moom te dooliko jaamm)
 akiy saabaam ak seeni noon.

Batay itam, digle lu baax
 tere lu bon ci liy taxawu
 diineji la book ak diko saam.

Juroomñaareel bi

Bookna ci taari lislām,
mooy lu jëm ci jëflante ci
njëdd ak njaay ak leble ak
bookk ligeey ak leble.

Toomb la boo xamne
lislām baayiwuko ginnaaw
ndaxi njariñam yu kawé ci
baaxal mbiru jullit yi ak
seenup neekkin ci kaw suuf.

Tekna ci ak aatte yu xarañ,
te tere ci leebb luy inndi lor

ci jëflante lu melni ribaa ak
jalgati.

Juroomñatteel bi

Bookna ci li gëna fees ci
taari lislām, mooy daganal
gumu daganal lepp lu teey
te laap ci leek ak naan ak sol
ak sëy.

Mulaambboo leep lu jëm
ci baanneex bu dagan te teey.

Juroomñeenteel bi

Bookna ci taar yi batay,
mooy saam bi Yaalla saam

mbooleem ax yi ci diggante
mbinndeef yi ak mbooleem
yiw ak rafetal ak maandu ak
sori tooñ.

Lu melni axiy waajur, ak
doom, ak way jegeñaaley,
ak dëkkandoo yi, ak
andandoo yi, ak ñiñu
bookkak ligeey, ak diggante
waay deenanteysi.

Mudi lu xel naangu te
bëgg ko ak di dox jëm ci.

Fukkeel bi

Mooy ni lislām tērélé
leep lu jëm ci ndono.

Mu tek ay nattukaay yu
matale te maandu ci niñu
wara seeddale ak ñi wara
doonn.

Fukkeel bi ak beenn

Mooy li lislām tērêl ci ay
daan ak xeetale gumuko
xeetale keem dayook
jalgatigi.

Leep jëm ci saam aaxi nit
ñi ba ñu baña tooñ keenn
wala ñuy jalgati ci alalam
wala bakkenam wala deram
wala njabootam.

Fukkeel bi ak ñaar

Bookna ci taari lislam yi
mooy: dox diggante nit ki
loott ci saytu alalam ak
jëfëdikooko ci melokaan wu
baax ngir mu baña loru wala
loree.

Niki dof wala xale bu
matagul saytu ay mbiram.

Fukkeel bi ak ñatt

Mooy firnde yimu
yoonalal boroom aax yi ngir
ñuy jot ci aaxam ci
jamonoom bi jaadu, ak mucc
ci sikkisaakka.

Mu bookk cik maandute
gu fes.

Fukkeel bi ak ñeentt

Mooy li lislam soõñnee ci
rafetal jëmee ci mbiddeef yi;

mu bookk ci liy jural jullitbi
yool ak njeekk ci nitñi.

Mudi luy inndi naataange
ci jullit yi ak barke.

Fukkeel bi ak juroom

Ay tēnkk yimu yoonal ngir
aatte beep xulo, wa wutal
geennukaay mbir yiy xew ci
diggante nitñi, wala jox dēgg
keenn ci ñar ñiy wootewoo
mbir. Mudi ay tēnkk yu tege
ci maadute akiy firnde.

**Fukkeel bi ak juroom
beenn**

Mooy digle bi lislām
dagle diisoo ak tagg gumu
taagg ñi gëm ci sababuk seen
mbooleem mbir yi dafa rege
ci diisoo

Mudi lu mbooleem
boroom xel yi nanggu.

Fukeel bi ak juroom ñaar
Mooy ne lislām dafa dikk
ngir yewenal lepp lu jëm ci
diine ak aadduna ak boole

diggante luy baaxal ruu ak bakken.

Muy ap digdoomu diggante aadduna ak allaaxira.

Fukkeel bi ak juroom ñatt
Mooy li lislamm def ne xamxam ak diine ak kilifteef ak aatte ñuy ay mbir yuy dëgërëllante di moottalante. Mootax mu joxko yitte bu fes.

beenale ay xol yu feewaloo
ak far noonoo ci diggante
niteñi.

Aandak peXe yu bari te
wuute yuko noon yi de
fexeel, suba ak ngoon, guddi
ak bëccak; ak seen kaattan
yu ñi ciy def.

Waye loolu terewul
lislām di desfi baleegi.

Muy wane ne lislām dafa
amup kaattan gune ci biiram
boo xamne mooy ubbi xolyi

ci ludul muy aajowoo jasi
saasune.

Ñaarfukkeel bi ak beenn

Moo tēṅkk mbooleem li
jiitu ci ay toomb, te mooy:
diine lislām diine la bu
taxaw ci:

- ✓ Ay passpass yu wer te
am njariñ;
- ✓ Ay jikko yu teedd tey
foot ruu ak bakken;
- ✓ Ay jëf yuy yewenal
neekkin;

- ✓ Ay firnde ci leapp;
- ✓ Sori leapp luy jaamu ludul Yaalla ak aju ci mbinddeef;
- ✓ Seellalal Yaalla jaamu gi;
- ✓ Sori leep luy xarga fuufa;
- ✓ Leapp luy mbaax;
- ✓ Bañ ak sori leapp luy yaxute;
- ✓ Maandu ak sori tooñ ak xeet bumu mëna doon;

✓ Sooññe ci faaggu leep
luy yekkati nit jëm ci mat.

Lip ap tənkk rek la, waye
jubluwuñuci peeg.